

Alueen nykytila ja haasteet

Aineistot:

THL arviointiraportti ja tilastot

Seutukuntakierrokset LSHP alue 11-12/2019

Sote-johtajat LPSHP alue 27.1.2020

Sosiaalijohdon työkokous 14.1.2020

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus Lapissa työkokous 29.1.2020

LAPPI

Lapin maakunnan muodostaa 21 kuntaa ja alueella asuu 178 000 asukasta. Asukasmäärä on vähentynyt hiljalleen koko 2000-luvun ja asutus on keskittynyt kaupunkialueille

Rovaniemelle, Tornioon ja Kemiin, joissa asuu yhteensä noin 2/3 alueen väestöstä.

LSHP (15 kuntaa)

- 13 terveydenhuollon tuottajaa
 - LSHP tuottaa Muonio-Enontekiön perusterveydenhuollon palvelut
- 15 sosiaalihuollon järjestäjää
 - Posio: Nuorten Ystävät
- Terveysasemia ja -pisteitä 21
 - Posio ulkoistettu
- Somaattinen erikoissairaanhoito LKS
- Saamelaisalueen kunnissa vain yksittäisiä saamenkielentaitoisia ammattihenkilöitä
 - palveluiden saaminen saamenkielellä haastavaa
- LSHP järjestää myös Rovaniemen mielenterveys- ja päihdepalvelut

LPSHP (6 kuntaa)

- Ainakin 10 terveydenhuollon tuottajaa
 - Kemin ja Tornion perusterveydenhuollon ja koko alueen erikoissairaanhoidon tuottaa Mehiläinen Länsi-Pohja Oy (18.6.2018 alkaen), pois lukien psykiatria, ensihoito ja tukipalvelut
 - Keminmaan terveysterveystoiminta tuottaa Mehiläinen Terveystoiminta Oy
 - Simon terveysterveystoiminta tuottaa Oulunkaaren kuntayhtymä; fysioterapian tuottaa Mehiläinen Länsi-Pohja Oy
 - Tervolan avoterveydenhuollon palvelut tuottaa Terveystalo
 - LPSHP järjestää psykiatrisen erikoissairaanhoidon lisäksi Tornion ja Kemin mielenterveyspalvelut ja Kemin päihdepalvelut ynnä ensihoidon ja tukipalvelut
 - LPSHP 1.1.2020 alkaen: Länsi-Pohjan sosiaali- ja terveysterveystoimintajärjestö ja sairaanhoitopiirin kuntayhtymä

Lappi tilastojen valossa – miten me voidaan?

Sairastavuus muuta maata yleisempää

- Lappi on sairastavuuden osalta huomattavasti huonommalla tasolla.
 - Lshp ikävakiomaton sairastavuusindeksi on 117
 - Lpshp 136 (mikä on maan toiseksi suurin)
- Sairastavuudessa korostuvat aivoverisuonisairaudet, sepelvaltimotauti, tapaturmat, tuki- ja liikuntaelinsairaudet sekä mielenterveysongelmat.
- Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saa maan toiseksi suurin osuus
- Ravitsemussuositukset eivät toteudu aikuisilla ja haasteena on yleinen tupakan ja alkoholin käyttö.
- Alkoholikuolleisuus on maan suurimpia
- Lasten ja nuorten psykiatrinen hoito yleistä

Palveluiden saatavuus ja laatu Lapissa –

Väestön palvelutarve vaihtelee suuresti kunnittain.

- Päihdeongelmat avohoidon käyntisyynä maan suurimpia
- Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluiden tarve suurempaa kuin maassa keskimäärin
- Suun terveydenhuollossa sekä julkisia että yksityisiä palveluita käytetään vähän

LSHP - alueella

- ESH
 - odotusajoissa viiveitä
 - päivystykseen palaavien potilaiden määrä huomattavan suuri – miksi?
- PTH
 - terveyskeskuslääkäreitä paljon suhteutettuna väestöön
 - lääkärikäynnit vähentyneet, hoitajapainotteisuus
 - jonotusajat kiireettömään hoitoon vaihtelevat
- Vuodeosastohoitoa paljon
- Hoidon saatavuus hyvä
- Uusien C-hepatiitti-infektioiden määrä on maan keskitasoa suurempi

LPSHP - alueella

- ESH
 - paljon päivystyskäyntejä
- Psykiatrisessa sairaanhoidossa käytetään maan eniten tahdosta riippumatonta hoitoa
- Itsemurhakuolleisuus on maan suurinta
- Hoidon saatavuudessa ongelmia
- Uusien C-hepatiitti-infektioiden määrä maan suurin

Vammaispalvelut

LSHP -alueella

- Vammaistukien saajien osuus maan suurimpia
- Vammaisten laitoshoidtoa purettu hitaammin kuin muualla maassa
- Kehitysvammaisten asumisessa painopiste raskaimmissa palveluissa

LPSH -alueella

- Vammaispalvelut: sosiaalihuoltolain perusteella järjestetyt kuljetuspalvelut ovat loppuneet lähes kokonaan vuoden 2015 jälkeen (tilastointivirhe?)

Palveluiden saatavuus ja laatu – Ikääntyneet

- hoitotukea saa moni
- taloudellinen niukkuus
- palvelurakenne on keventynyt, mutta 75 v maan pienimpiin kuuluva osuus asui kotona

Lshp – alue Ikääntyneet

- Omaishoidon tukea hyödynnetään paljon
- Tehostettu palveluasuminen on keskimääräistä yleisempää
- Kotona asumiseen sai tukipalveluita maan pienin osuus
- Pth ja esh päivystyskäynnit 75 v täyttäneillä vähentyneet

LPSHP – alue Ikääntyneet

- Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa olevien osuus yli 75 v on maan suurimpia
- Kotona asumiseen sai tukipalveluita keskimääräistä useammin
- Pth ja esh päivystyskäynnit lisääntyneet

Saamenkieliset palvelut

- Saamenkielisten palveluiden tarpeisiin ei pystytä vastaamaan
 - MT- ja terapiapalvelut saamenkielellä nyt todella heikolla, aikuisten ja työikäisten palveluissa runsaasti kehitettävää.
 - Osaajista pulaa

Saamenkielisten palveluiden tarpeisiin ei pystytä vastaamaan:

- mielenterveys- ja terapiapalveluita ei saa saamenkielellä
- aikuisten ja työikäisten palveluissa runsaasti kehitettävää (kuntoutus)
- perheiden palveluissa kehitettävää, erityisesti nuorten tilanne huolestuttaa
- ikäihmisten palvelut puutteellisia, missä kielellä ja kulttuurilla erityinen merkitys
- Saamenkielisissä sosiaalipalveluissa kriittisin haaste: henkilöstön saatavuus, kielellinen ja kulttuurinen osaaminen

Kustannukset

- kuntien talous heikentynyt
- sosiaali- ja terveydenhuollon tarvevakioidut menot olivat maan suurimpien joukossa
- STM erillismäärärahaalla (480 000 e) on tuotettu saamenkielisiä ja kulttuuriin pohjautuvia palveluita

LSHP - alue

- Kuntien sote asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset kasvoivat 5,3%
- 24 % suuremmat kuin maassa keskimäärin
- Pth vuodeosastohoito +55,3%
- Kotihoito +34,9%
- Vammaisten palvelut +40%
- Päihdehuollon erityispalveluiden asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset alittuvat maan keskitason (-51,8%)
- Ennuste kasvusta 2030: ikääntyneiden palvelut 45% & pth vuodeosasto 30%

LPSHP - alue

- Kuntien sote asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset kasvoivat 6,1%
- 20% suuremmat kuin maassa keskimäärin
- Kotihoito +48,4%
- Esh +35,5%
- Päihdehuollon erityispalveluiden asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset alittuvat maan keskitason (-25,9%)
- Ennuste kasvusta 2030: ikääntyneiden palvelut 38% & pth vuodeosasto 29%

Nuoret ja syrjäytymisriski

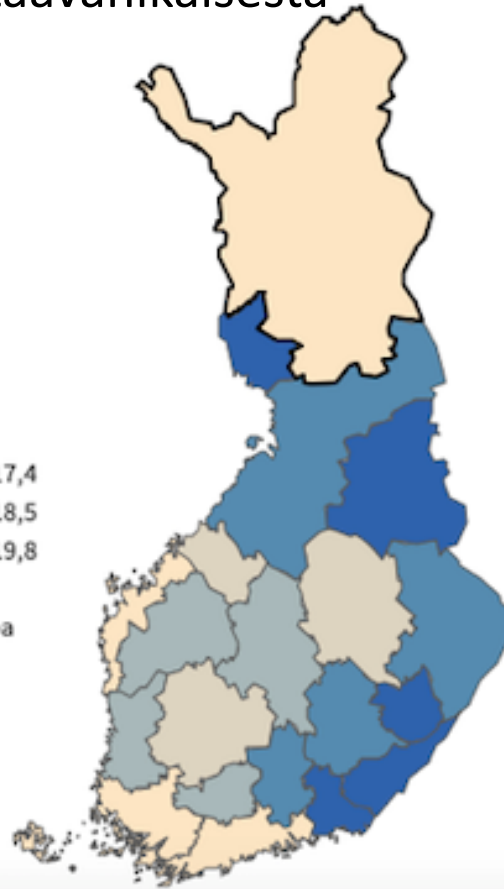
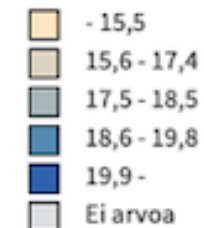
- nuorisotyöttömyys korostuu Lapissa/ Yksinäisyys yleistä yläkoululaisilla ja iäkkäillä
- 4- ja 5-luokkalaisten epäsosiaalinen käytös yleistä

Syrjäytymisriskissä (ei työssä, ei opiskelu, ei ole varusmiespalveluissa) olevat 18 - 24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä

Lappi: 15,5

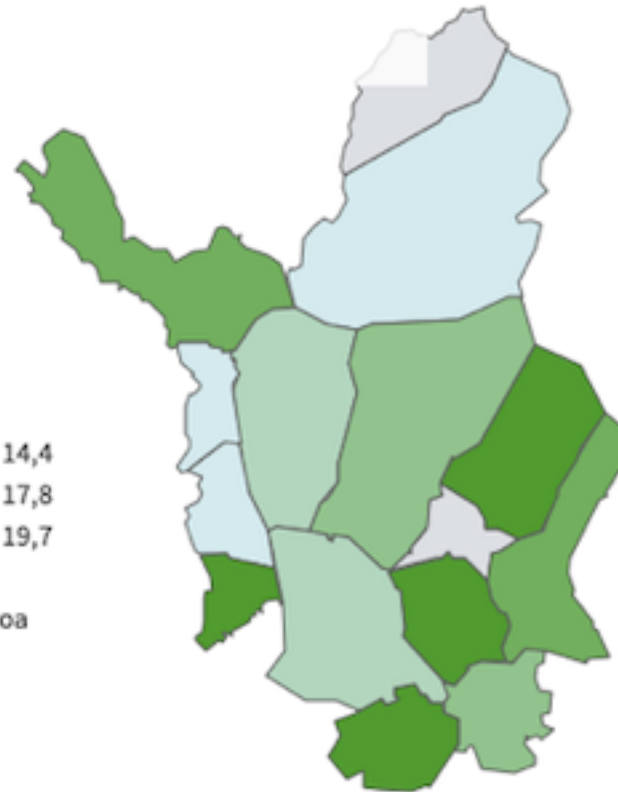
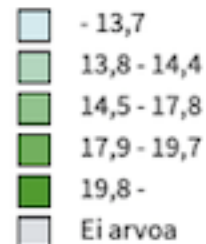
Koko maa:

16,9

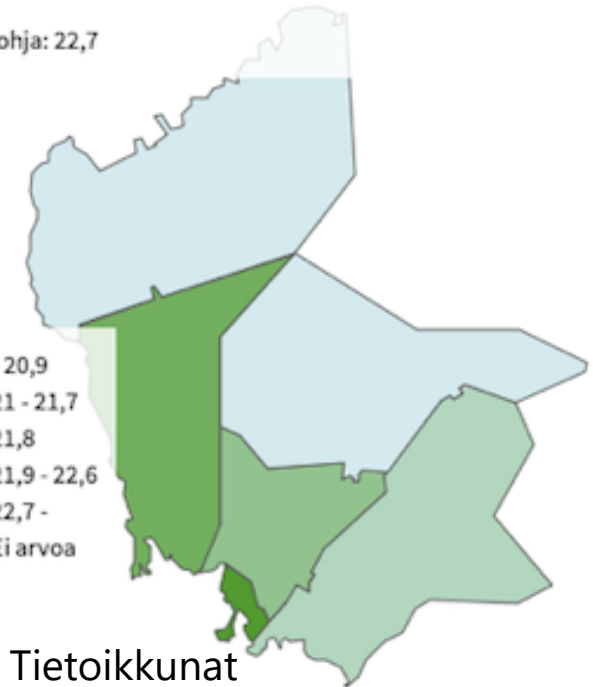
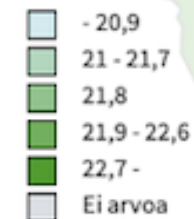
Valitse kunta kartasta nähdäksesi sen arvon

Lappi: 15,5

Valitse kunta kartasta nähdäksesi sen arvon

Länsi-Pohja: 22,7

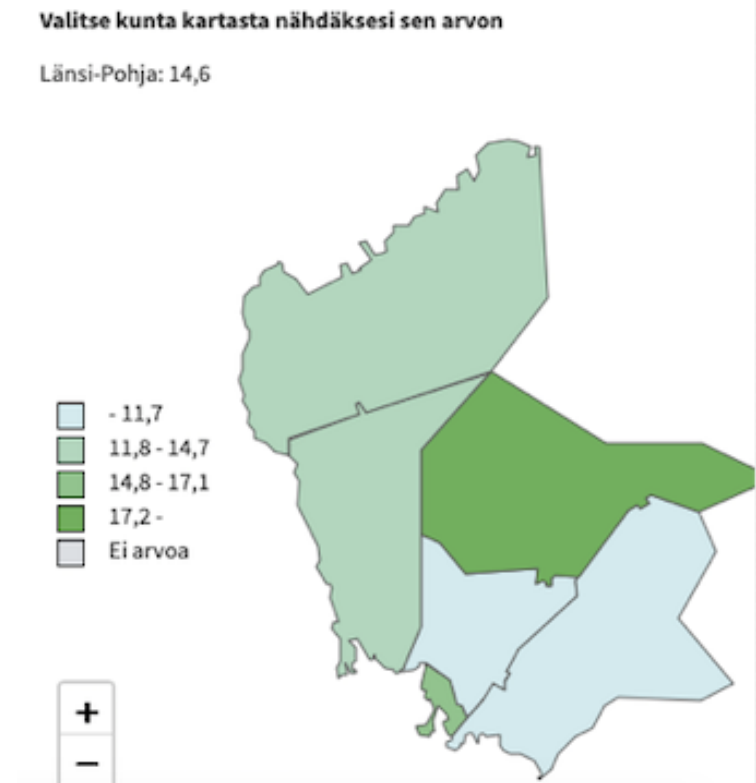
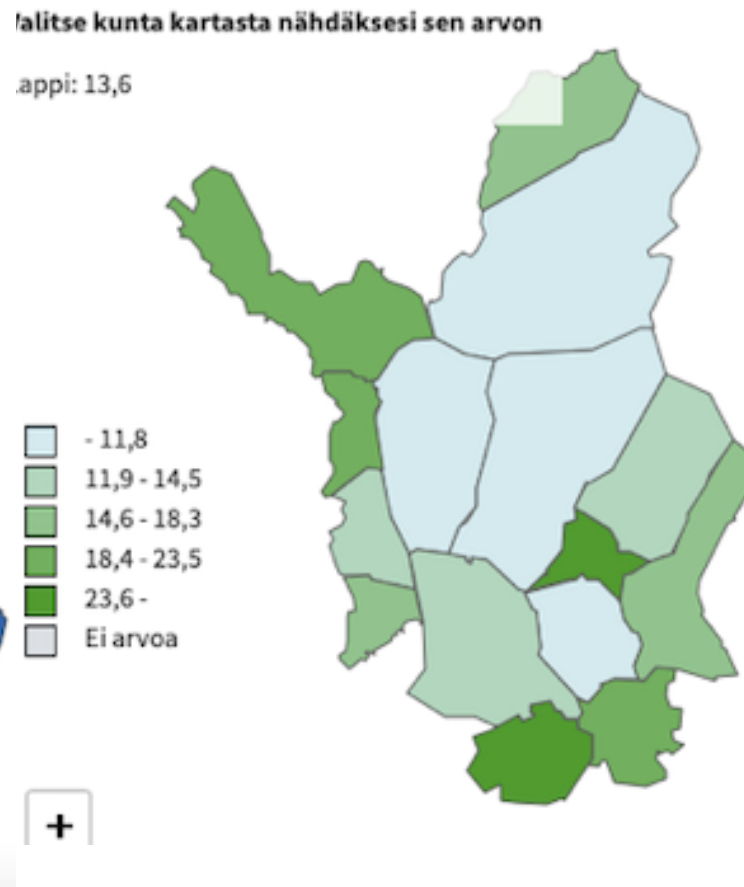
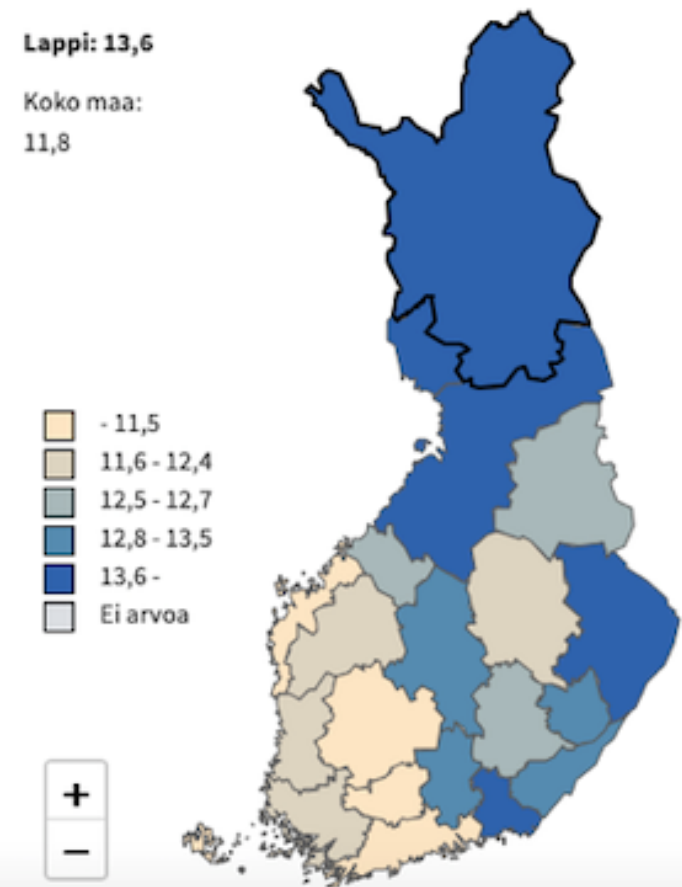

THL, Tietoikkunat
(<https://proto.thl.fi/tietoikkuna/fi/#/chart?previousView=chart>)

Köyhyys

Lasten pienituloisuusaste => Lapsiperheköyhyys

THL, Tietoikkunat
(<https://proto.thl.fi/tietoikkuna/fi/#/chart?previousView=chart>)

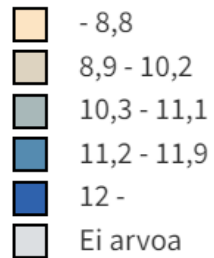

Köyhyys : "Toimeentulotukea saavilla nuorilla muita enemmän mielenterveysongelmia" Yle 29.1 /THL
Maria Vaalavuo, tutkimuspäällikkö

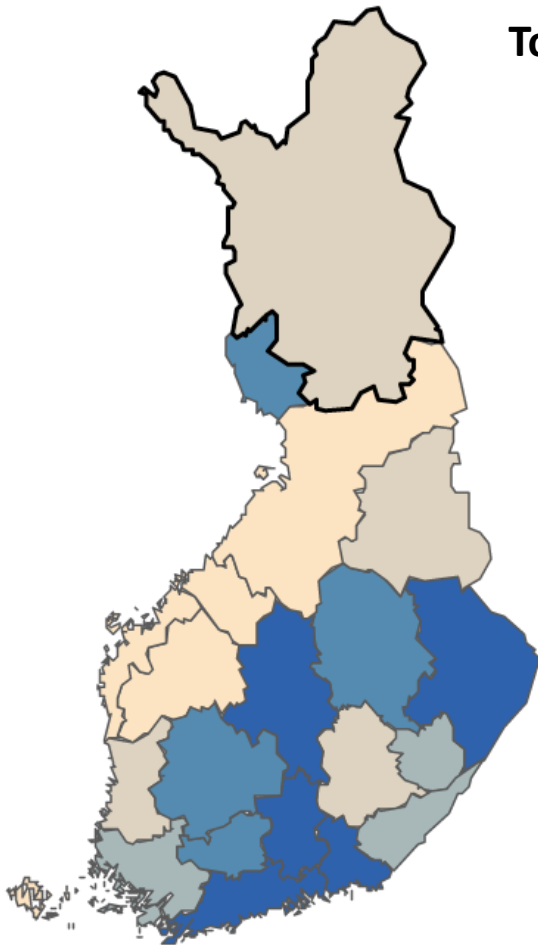
THL, Tietoikkunat
(<https://proto.thl.fi/tietoikkuna/fi/#/chart?previousView=chart>)

Lappi: 9,5

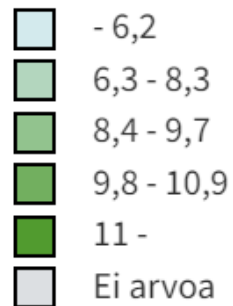
Koko maa:
11,1

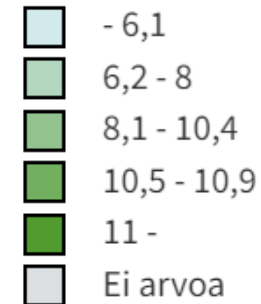
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä

Lappi: 9,5

Länsi-Pohja: 11,6

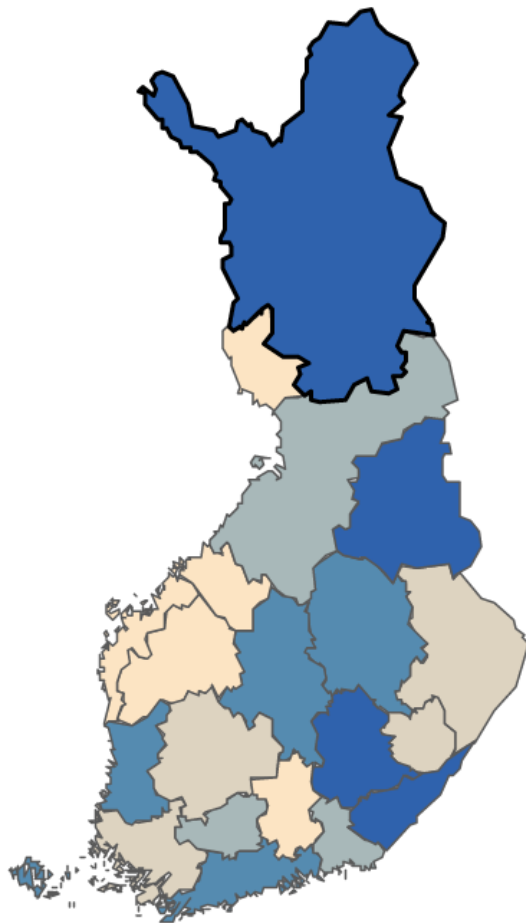
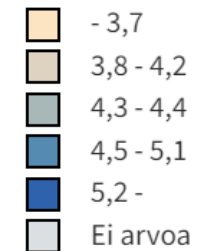

Ohjautuuko Meillä Lapissa suoraan lastensuojeluun? Voidaanko ehkäistä peruspalveluita ja ennaltaehkäiseviä palveluita kehittämällä? Esim. lapsille ja nuorille matalan kynnyksen keskusteluapua ("käyttäytymishäiriöt")

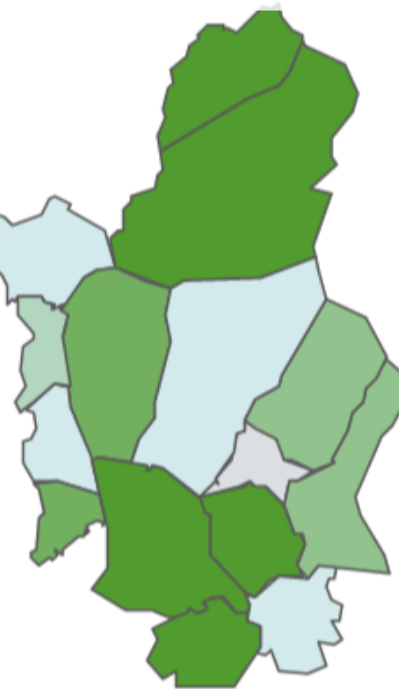
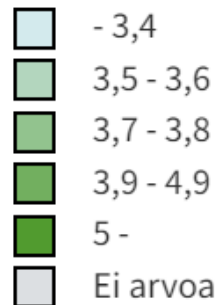
Lastensuojelun avohuollon uudet asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL)

Lappi: 8,2

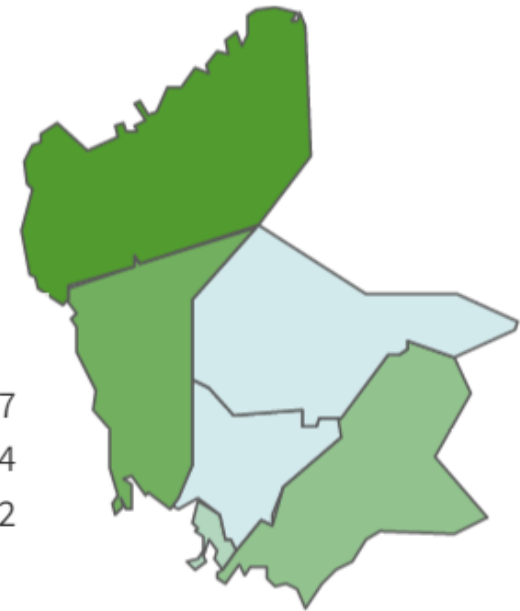
Koko maa:
4,4

Lappi: 8,2

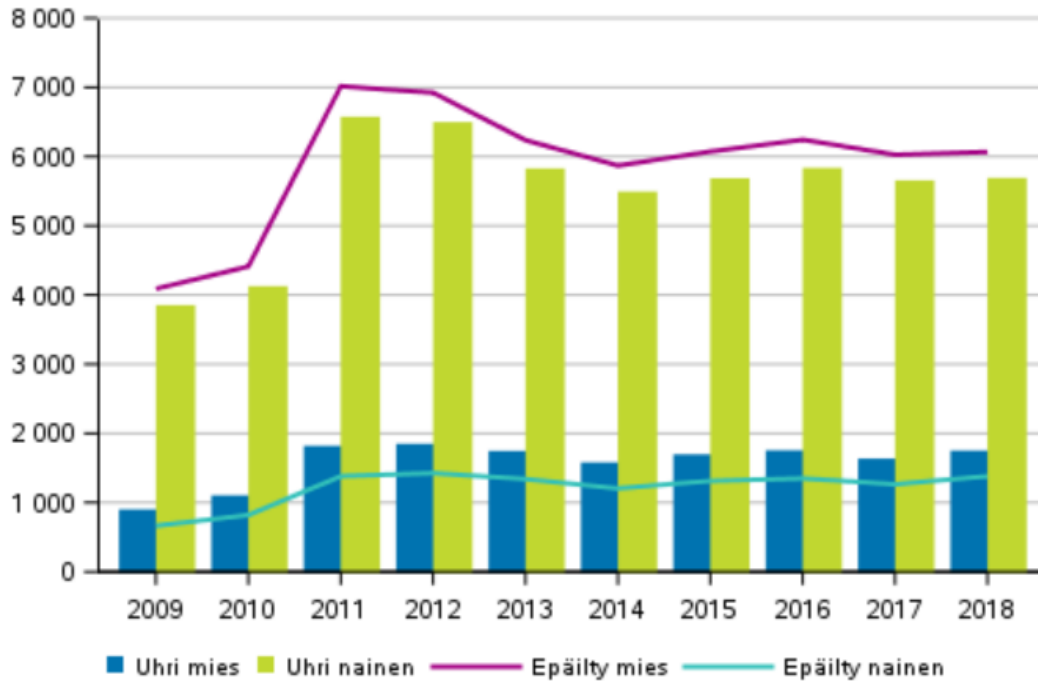
Länsi-Pohja: 3,5

THL, Tietoikkunat
(<https://proto.thl.fi/tietoikkuna/fi/#/chart?previousView=chart>)

Väkivalta – vaiettu ja tilastoimaton ilmiö?

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta uhrin sukupuolen mukaan, yli 18-vuotiaat uhrin, vuosina 2009–2018

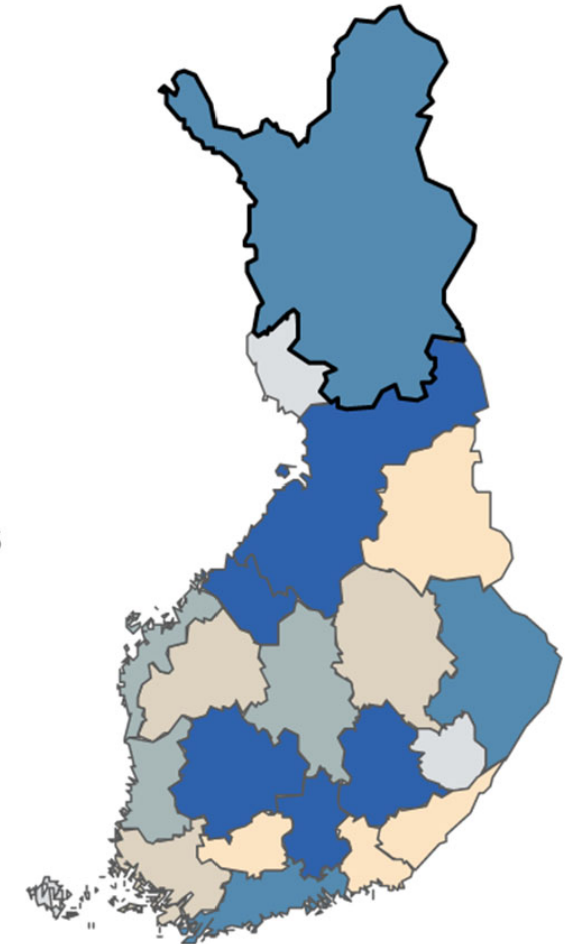
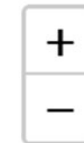
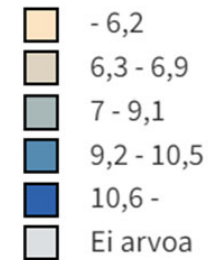

(Tilastokeskus, lähisuhde- ja perheväkivalta):
 Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto [verkkojulkaisu]. ISSN=2342-9151. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta 2018. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 28.1.2020].

Turvakotien asiakkaat / 10 000 asukasta (2015-)

Lappi: 10,2

Koko maa:
9,2

Lappi siis 10.2% ja Länsi-Pohjasta ei ollut tietoja

Mitä kuntien sosiaalityön johtajat sanoivat 14.1.2020 kehittämisen tarpeista:

- **Perheiden palveluiden kehittäminen:**

- Perhesosiaalityö & kasvatus- ja perheneuvolatyö & lastensuojelu
- Koulun ja sosiaalityön yhteistyö (oppilashuolto)
- Perheiden eroauttaminen
- Nuorten palvelut (päihteet ja riippuvuudet, neuropsykiatriset haasteet, mielenterveys)
- Matalan kynnyksen (terapeuttiset) palvelut/lähellä asiakasta olevat palvelut

- **Tutkittujen vaikuttavien toimintamallien ja menetelmien käyttöönotto**
esim. Voimaperhe

Sosiaali- ja terveyspalvelukeskus

- Sosiaalihuollon roolin selkiyttäminen
- Sosiaalihuollon ja sosiaalityön rajapinnat/yhteistyö muihin palveluihin
 - Koulu, neuvola, terveydenhuolto
 - Ennaltaehkäisevä työ

LSHP - alue

Seutukunta- ja kuntakierrokset 11 – 12/2019

- Etäpalveluiden ja digipalveluiden kehittäminen
- Erikoissairaanhoidon tuki peruspalveluihin
- Hoito- ja palveluketjut
- Työvoiman saatavuus ja osaamisen varmistaminen

LPSHP – alue – sotejohtajat 27.1.2020

- Paljon palveluja tarvitsevat
- Pth vahvistaminen ja yhteistyö esh kanssa
- Työllisyyspalvelut
- Digitaalisten palvelut
- Yhteisten vaikuttavuuden arvioinnin mittareiden käyttöönotto
- Tiedon käytettävyyden parantaminen yli organisaatorajojen.
- Kirjaamiskäytäntöjen yhtenäistäminen
- Ammattilaisten yhteiskoulutukset toisten asiantuntijuuden hyödyntämiseksi

Yhteenvetona THL arviointiraportista – Mitä Lapissa pitää ainakin kehittää?

- Työikäisten palvelut:

- Työttömien aktivointiaste alhainen
- Työikäisistä suuri osuus sai mielenterveysperustaisesti sairauspäivärahaa
- Työkyvyttömyyseläkkeellä paljon
- Nuorisotyöttömyyttä
- Nuoria paljon toimeentulotuella => syrjäytymisriski suuri

- Mielenterveys- ja päihdepalvelut:

- Tarve vs. saatavuus
- Lasten ja nuorten psykiatrinen osastohoito yleistä
- Lastensuojelussa uusien avohoidon asiakkaiden määrä kasvanut huomattavasti, onko peruspalveluiden saatavuudessa ongelmia?

- Saamenkielisten palvelut

Mistä alueella on keskusteltu?
Asiakas- ja potilastietojärjestelmien
Moninaisuudesta ja toimivuudesta

Maakunnan vuosittaiset ICT-
kustannukset ovat noin 17
m€ laskentatavasta riippuen.

Aiemmassa valmistelussa esiin nousseet kehittämisen tarpeet:

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut:

- Monitoimijaiset perhekeskukset
- Lasten nuorten ja perheiden palvelujen "lähetekäytännöt"
- Monitoimijainen palvelutarpeen arviointi
- Etävastaanotto, jalkautuva työ ja työparityö
- Matalan kynnyksen kohtaamispaikat
- Lastensuojelu

Kuntoutus:

- Yhtenäinen kotikuntoutussairaala-/kuntoutusosastomalli
- Ammatillisen kuntoutuksen palveluketjut ja yhteistyörakenne
- Kotikuntoutus, kotiutustiimit ja kotiin vietävät palvelut
- Palvelujen yhteinen toimintakykyprosessi
- Etävastaanottotoiminta, jalkautuva työ, työparityöskentely
- Alueellinen apuvälinekeskus ja toimintamalli
- Toiminnallisuutta tukevat palvelut kylissä ja asumiskeskitymissä
- Rinnallakulkijuuden toimintamallit
- Kuntoutuksen ohjaus- ja neuvontapalvelut lähipalveluissa
- Esteettömät asunnot ja asuinympäristöt
- Monitoimijaiset yhteistyörakenteet
- Yhtenäiset kriteerit
- Kuntoutujien lähituki
- Kuntoutuksen linjausten ja toimintamallien käyttöönotto

Aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut:

- Matalan kynnyksen lähetettömät palvelut lähipalveluna
- Kuntalaisen tietoisuuden lisääminen mielenterveys- ja päihdeasioissa
- Omaisten huomioiminen palveluissa
- Nopean pääsy lähipalvelusta psykoterapiaan
- Etsivä työ ja kotikäyntityö
- Päihdeongelman tunnistamisen osaaminen

Erikoissairaanhoido:

- Terveystieteiden ammattiryhmien välinen työnjako
- Hoitopolkujen määrittelyssä huomio perusterveydenhuollon mahdollisuuksiin
- Hoidon tarkoituksenmukaisuus ja sujuvuus yli organisaatorajojen ja eri ammattiryhmien kesken
- Hoitokäytäntöjen yhtenäistäminen, tutkimusten ja hoidon porrastusten selkiyttäminen
- Käytännöt, miten asiakas/potilas siirtyy perusterveydenhuollon tai sosiaalityön piiriin, kun erikoissairaanhoidon tarvetta ei ole

Vammaisten palvelut:

- Vammaisten palvelut pääosin lähipalveluna
- Asiakassuunnitelmien struktuurin uudistaminen ja yhtenäistäminen
- Henkilöstön juridinen koulutus
- Vammaisten palvelujen imagon kohentaminen
- Asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja itsemääräämisoikeuden vahvistaminen palveluissa
- Vertaistoiminnan ja asiakasjärjestöjen toiminnan liittäminen osaksi palvelujärjestelmää

Aikuisten sosiaalipalvelut:

- Matalan kynnyksen yhteispalvelut
- Työikäisten palvelujen kuvaaminen ja yhteensovittaminen
- Yhteiset linjaukset ja toimintamallit
- Jalkautuva työ ja työparityö
- Kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen hyödyntäminen

Suun terveydenhuolto:

- Viikonloppu- ja pyhäpäivystysten keskittäminen maakunnallisesti, arki- ja iltapäivystysten tarjoaminen alueittain
- Suukirurgin konsultaatiomahdollisuus kaikkina aikoina
- Monipuolisten terveyttä edistävien toimintamallien käyttöönotto
- Toimintamallien ja työtapojen yhtenäistäminen
- Työnjaon kehittäminen, suuhygienistien ja hammashoitajien osuus hoitoprosessissa

TULEVAISUUDENSOTE-KESKUS

